1924: CENTENARUL NAȘTERII LUI AVRAM IANCU. MITUL CREATOR DE IMAGINE

Dr. Iulian Stelian BOȚOGHINĂ[1]

Monumentul lui Avram Iancu din Oradea
Opera sculptorului Cornel Durgheu

24 iunie 2005 – moment artistic închinat Crăișorului.
Foto Costel Cărăianul

1918 este anul în care geografia politică a Europei Centrale și de Est se rescrie. În locul marilor imperii, care au dominat acest spațiu, ființează tinerele state naționale.

În această situație se află și Regatul României, care după succesive etape: 1859, 1913, martie 1918, noiembrie 1918 și 1 Decembrie 1918, reușește să-și finalizeze procesul de unificare. Unitatea statală este, în sfârșit, realizată. Însă, tânăra societate românească se vede pusă în fața unei noi realități și anume constată cât de diferiți sunt românii din provinciile unite, cât de eterogenă este națiunea română, idee „de unitate națională" pentru care s-au consumat energiile atâtor generații. Datorită acestui fapt, clasa politică românească trebuie să-și structureze discursul politic pentru ca desăvârșirea națiunii române, materializarea ideii de „națiune română" să aibă loc cât mai grabnic, lucru esențial pentru funcționarea tânărului stat național. Ca și în perioada precedentă anului 1918 apelul la miturile politice devine o necesitate, mituri care contribuie la crearea noului mintal național. Miza cea mare rămâne Transilvania.

În acest context, în anul 1922, M.S.R. Ferdinand I este încoronat ca „Rege al tuturor românilor" la Alba Iulia, spațiu sacru în geografia politică a românilor. Numai că o parte din liderii politici ai românilor din Transilvania, frustrați de politivinismul liberalilor,

[1] Arhivele Militare Pitești

boicotează festivitățile. Acest fapt umbrește măreția momentului, scăzându-i însemnătatea. Imaginea Regelui este atinsă: este El „întregitorul”, mai mult Rege al românilor din Vechiul Regat și mai puțin Rege al celorlalți.

Pentru un tânăr stat național o asemenea imagine a Suveranului său era de neconceput!

La 9 august 1924 „Asociația Pentru Literatură Română și Cultură Română” (ASTRA) face cunoscut generalului Papp Gabriel, comandantul Corpului 6 Armată, că „se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Avram Iancu, bărbat care a organizat și a condus cu incomparabilă glorie revoluția noastră națională din anii 1848-1849”, fapt ce „oferă națiunii române prilejul să-și manifeste gratitudinea față de eroul neînvins al zbuciumărilor pentru libertatea națională, legendarul Craiu al Munților, care de două ori a murit grăbind învierea neamului nostru”. Drept urmare „sub patronatul M.S. al marelui și iubitului nostru rege Ferdinand I-ul”, se organizează comemorarea „în regiunea istorică unde s-a petrecut revoluția victorioasă și viața dureroasă de apoi a lui Avram Iancu, la Țebea (mormântul lui Iancu), pe Muntele Găina, Vidra de Sus (casa de naștere a lui Iancu) și la Câmpeni, centrul revoluției”[2].

Același lucru i se aduce la cunoștință și de către Secretariatul General al Ministerului de Război, primind totodată și ordinele necesare în acest sens. Astfel, unitățile militare din subordinea Corpului 6 Armată urmau să refacă drumurile ce leagă cele trei localități, să instaleze un post sanitar și un post telefonic pe Muntele Găina, la Țebea să construiască o haltă C.F.R. provizorie, iar la Câmpeni și pe Muntele Găina să instaleze corturi[3].

Pentru a individualiza această comemorare se cere Direcției Domenii Militare să cerceteze și să afle despre existența celor două tunuri de cireș[4] și a fluierului[5] ce aparținuseră lui Avram Iancu, obiecte despre care se dusese vorba că s-ar fi aflat la Alba Iulia în momentul intrării trupelor române în cetate. Dar așa cum avea să reiasă în urma cercetărilor, tunurile fuseseră transportate încă din 1852 la Muzeul din Viena[6], iar fluierul la un muzeu din Budapesta[7]. În acest sens depun mărturie persoane respectabile ale urbei, precum judecătorul Patița și doctorul Medrea, care aveau cunoștință despre cele două tunuri însă din spusele părinților. Același lucru afirmă și cadrele militare care până în 1918 serviseră în armata austro-ungară, iar după aceea s-au înrolat în armata română. Ajutorul de sublocotenent Popa Iacob din regimentul 91 Infanterie spune că au existat două tunuri, însă acestea erau rămase de la armata germană, predate apoi armatei române. Cât despre fluier, locotenentul Popa Petru din Regimentul 91 Infanterie, declară că înainte de război acesta s-a păstrat la muzeul maghiar din Arad, iar după 1918 la sediul ASTRA din Sibiu.

În același context se înscrie și cererea „Uniunii voluntarilor din Ardeal și Bucovina”, al cărei președinte de onoare este A.S. Regală Principele Moștenitor Carol. Conducătorii acestei organizații „ar dori să sărbătorească și ei în mod potrivit aniversarea nașterii marelui erou Avram Iancu prin ținerea unei ședințe festive la Câmpeni sau la Cluj, deodată cu serbările proiectate. Această sărbătoare a voluntarilor ar putea avea loc cu mai multă strălucire dacă s-ar bucura de înalta atenție și bunăvoință a M.S. Regelui. Această atenție s-ar putea manifesta prin prezidarea ședinței festive de către A.S. Principele Moștenitor, prin prezența Majestăților Lor la această ședință, prin participarea voluntarilor la defilarea din Cluj, dacă ședința ar fi convenită acolo”. Prin Înalta Sa apostilă, M.S. Regele acceptă cererea găsind-o ca „foarte nimerită”[8].

În continuare îmi permit să dau lecturii programul oficial al serbărilor:

„Programul oficial al serbărilor pentru comemorarea Centenarului lui Avram Iancu

Ziua I, duminică 31 august, la Baia de Criș:

---

[2] C.S.P.A.M.I. Pitești, fond 1630, dosar nr. 180, f. 219
[3] *Ibidem*, fond 2987, f. 7
[4] *Ibidem*, f. 1
[5] *Ibidem*, f. 18
[6] *Ibidem*, f. 13-17
[7] *Ibidem*, f. 20
[8] *Ibidem*, f. 35

Ora 8 – Dezvelirea bustului lui Avram Iancu în prezența Ministrului Cultelor și Artelor și a Prezidentului „Asociațiunei”

Ora 9 – Dezvelirea plăcii comemorative de la casa unde a murit Avram Iancu, în prezența aceloraşi

Ora 9,30 – Sosirea membrilor guvernului și a invitaților

Ora 10 – Sosirea și primirea M.S. Regelui și a Familiei Regale La Țebea

Ora 10,30 – 12 – Serviciul divin (parastas) la mormântul lui Avram Iancu, oficiat de Mitropolitul Ardealului

Cuvântări

1. I.P.S.S. Mitropolitul dr. Nicolae Bălan
2. Reprezentantul guvernului d-nul Alex Lepădatu, Ministrul Cultelor și Artelor
3. Un delegat al Tinerimii Universitare din Transilvania

Defilarea omagială a publicului înaintea mormântului lui Avram Iancu

Ora 12 – 1,30 – *Masa oficială*

Cuvântarea d-lui Preşedinte al Consiliului de Miniştri I.I.C. Brătianu

Răspunsul M.S. Regelui.

În acelaşi timp se va servi o masă câmpenească oaspeților și poporului, după care vor urma cuvântări ocazionale ținute pe grupuri de un ardelean, un bucovinean, un basarabean, un muntean și un moldovean.

Ora 2 – 4,30 – Drumul de la Baia de Criş la Câmpeni cu scurte opriri la Brad şi Abrud.

La Câmpeni

Ora 4,30 – 5 – primirea M.S. Regelui și a Familiei Regale. Încartiruirea invitaților.

Ora 6 – 7,30 – Ședința festivă a Secțiilor „Asociațiunei” pentru comemorarea lui Avram Iancu, prezidată de M.S. Regele. Salutul prezidentului „Asociațiunei”. Răspunsul suveranului. Conferința d-lui dr. S. Dragomir, profesor la Universitatea din Cluj despre Avram Iancu. Cuvântările omagiale ale I.P.S. Mitropolit Primat dr. Miron Cristea, I.P.S. Mitropolit al Blajului dr. Vasile Suciu și delegatului Academiei Române. Cuvântul de încheiere și mulțumire al prezidentului „Asociațiunei”.

Ora 9 – reprezentarea piesei „Doamna Munților” (episod din revoluția de la 1848 în Munții Apuseni, de I.U. Soricu)

Ziua II, luni 1 septembrie, pe Muntele Găina și la Vidra

Ora 8 – plecarea la Vidra

Ora 9 – 11,30 – Urcarea pe Vârful Muntelui Găina

Ora 11,30 – 2 – Sfințirea Crucii Comemorative. Conferirea numelui „Avram Iancu” Batalionului de Vânători de Munte Abrud. Citirea Decretului Regal și Cuvântarea d-lui General G. Mărdărescu, Ministru de Război. Răspunsul Majestății Sale Regelui. Masă câmpenească pentru invitați și popor. Serbare populară îndătinată.

Ora 2 – 4 – Coborârea la Vidra

Ora 4 – 5 – Inaugurarea Muzeului Național „Avram iancu”. Serviciul divin oficiat de P.S. episcop al Clujului N. Ivan. Cuvântarea P.S. Epsicop N. Ivan și a Prezidentului „Asociațiunei”.

Ora 5 – 6 – Întoarcerea la Câmpeni

Ora 6 – 8,30 – Drumul de la Câmpeni la Turda.

Ziua III, marți 2 septembrie, la Cluj

Ora 10,30 – recepția M.S. Regelui și a Familiei Regale

Ora 11 – Omagiile reprezentanților, autorităților, confesiunilor și diferitelor corporațiuni în localul Prefecturii

Ora 12 – Serviciul divin oficiat de P.S. Episcop al Clujului la locul rezervat pentru ridicarea statuii lui Avram Iancu. Cuvântarea d-lui Ministru al Cultelor și Artelor Alex. Lepădatu

Ora 12,30 – Revistă militară

Ora 1 – Masa oficială

Ora 3 – plecarea M.S. Regelui şi a Familiei Regale”[9].

Şi acum, după această prezentare în stare brută a materialului arhivistic, să încercăm să decodificăm ceremonialul comemorării naşterii lui Avram Iancu.

Cu toate că personajul principal este Avram Iancu, elementul central al întregului ceremonial este M.S.R. Ferdinand I-ul. Cum se explică acest fapt?

Lui Avram Iancu, personaj simbol al luptei pentru emancipare naţională a românilor din Transilvania, destinul îi hărăzeşte o viaţă de erou: românii din Apuseni, fără mijloace materiale deosebite, reuşeşte să se ridice peste nivelul statutului său, ceea ce îi determină pe semenii săi să-l mitizeze – El este Salvatorul. „Mitul politic înseamnă multă fabulaţie, este deformarea sau interpretarea ce recuză în mod obiectiv realul. Dar, deşi e o legendă, el exercită şi o funcţie explicativă, furnizând un anumit număr de chei pentru înţelegerea prezentului [...] Rolul explicativ este dublat de rolul mobilizator[...]”[10].

În ceremonialul descris mai sus uşor se pot identifica elementele mitului lui Avram Iancu: el îşi datorează celebritatea luptei cu străinii, care în raport cu poporul român alternează amiciţia şi inamiciţia – vezi austriecii şi maghiarii (în relaţiile cu aceştia din urmă interpunându-se un alt simbol al revoluţiei paşoptiste, N. Bălcescu). În program nu se face nici o referire la celelalte naţionalităţi. Sărbătoarea este numai a românilor şi a eroilor săi: Avram Iancu şi regele Ferdinand I-ul. Deci, în acest spaţiu dominat politic de străini, Eroul Avram Iancu nu-şi legitimează puterea pe amintirea pioasă a unui trecut dinastic şi pe explozia acţiunii imediate: conflictul militar este de scurtă durată.

Simbolul lui Avram Iancu este „sabia”: de aici şi dorinţa de a găsi tunurile din cireş, care ar materializa, ar vizualiza mitul, ar face prezent printre participanţii la sărbătoare spiritul său de luptă. Fluierul simbolizează jertfa, moartea eroică. Simbol al tinereţii şi al dinamismului, prin impetuozitatea sa pune stăpânire pe natură: face din Munţii Apuseni o cetate inexpugnabilă unde el este stăpân. În acest spaţiu se încearcă refacerea traseului iniţiatic: naşterea – lupta – moartea, sau altfel spus Vidra de Sus – Câmpeni – Ţebea. Acesta este mijlocul prin care se face trecerea în registrul transcendentului, printr-o temă caracteristică creştinismului: moartea ca eliberare sau altfel spus, jertfa pentru libertatea poporului (a se vedea aici punctul central pe care îl ocupă în ceremonialul festivităţilor slujba religioasă).

Dar aşa cum s-a afirmat mai sus, tot ceremonialul se centrează în jurul persoanei regale. Prin inversarea rolurilor în ceremonialul comemorării, întreaga aureolă mitică a lui Avram Iancu este transferată asupra imaginii regelui. «Orice proces de „eroificare” implică existenţa unei relaţii de adecvare între personalitatea virtualului salvator şi nevoile societăţii într-un anumit moment al istoriei sale. Astfel, mitul tinde să se definească prin funcţia majoră atribuită vremelnic eroului, fiind un răspuns la ceva aşteptat, la o anumită cerinţă»[11].

Din acest moment Salvatorul este Ferdinand I-ul, Rege al tuturor românilor. El a fost cel care a salvat statul român de la desfiinţare, reuşind să menţină trează conştiinţa naţională în timpul dezastrului din 1916. Un rol important în acest proces l-a avut armata română, de aici şi locul central ce i se rezervă în cadrul ceremonialului.

Astfel, se încearcă construirea unui nou mit politic ce se va structura în jurul persoanei Regelui Ferdinand I-ul.

---

[9] *Ibidem*, f. 226-227
[10] Girardet Raoul, *Mituri şi mitologii politice*, Editura Institutul European, Iaşi, 1977, p. 4
[11] *Ibidem*, p. 63